

<p>УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від «12» червня 2020 року</p>		<p>Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди</p> <p>ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</p> <p>Фінанси</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ю. Бодик</p> <p>від «12» червня 2020 р.</p>
--	---	---	--

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ФІНАНСИ

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти _____ Першого (бакалаврського)
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності _____ 051 Економіка
(код і назва спеціальності)

освітня програма _____ Економіка, управління та право
(шифр і назва)

Шифр за навчальним планом _____ ЦПП-1.33

Харків – 2020 рік

Розробники програми: *І. Осьмірко* кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рецензенти: *О. Зеленько* кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Т. Жадан кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу і обліку НТУ «ХП»

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради (В.О. Процевський)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор (І. Єсьман)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма *обов'язкової* навчальної дисципліни *Фінанси* складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *051 Економіка*.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Фінанси» є формування у здобувачів вищої освіти базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей функціонування фінансів на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи розвитку фінансової системи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Фінанси» є правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів підприємницької діяльності та населення і розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи; показати можливі напрями впливу фінансів на суспільний прогрес; сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дійових важелів економічної політики держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Здатність свідомо та соціально-відповідально діяти на основі етичних міркувань.

ФК 1. Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікро- та макрорівні.

ФК 2. Здатність використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

ФК 3. Розуміння основних особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

ФК 4. Здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 5. Розуміння основних особливостей сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ФК 10. Навички використання сучасних джерел економічної, фінансової, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

ФК 11. Здатність використовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування економічних рішень.

ФК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

ФК 15. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах у межах спеціальності.

Передумови вивчення дисципліни: Для успішного вивчення курсу «Фінансова економіка» студент попередньо повинен освоїти дисципліни «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Гроші та кредит», «Фінанси», «Бухгалтерський облік». У свою чергу

знання фінансової економіки є передумовою вивчення фінансів підприємств, фінансового менеджменту, аналізу господарської діяльності, банківської справи, макро- та мікроекономічного аналізу тощо.

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання:**

ПРН 3. Використовувати аналітичний та методичний інструментарій для розуміння логіки прийняття господарчих рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 4. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН 7. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ПРН 9. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 10. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

ПРН 11. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 13. Вміти працювати як самостійно, так і в команді.

ПРН 14. Виконувати дослідження за встановленим замовленням. Розуміти та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПРН 15. Розуміти та самостійно формувати зміст, структуру і висновки наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН 17. Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Загальнотеоретичні основи фінансів

Тема 1.1 Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів

Предмет фінансової науки. Фінанси як історична категорія. Історичні передумови виникнення і розвитку фінансів. Еволюція доходів і видатків держави в різних суспільних формаціях. Місце фінансів у процесі суспільного відтворення. Необхідність та роль фінансів у суспільстві. Макро- і мікрорівень у фінансах.

Методологія фінансової науки. Міждисциплінарний характер фінансової науки. Фінанси як економічна, грошова, розподільча і ресурсоутворююча категорія. Ознаки фінансів. Функції фінансів, їх взаємозв'язок. Фінансові категорії - абстракції специфічної місце, специфіка у понятійному апараті фінансової науки. Складові системи фінансових категорій: категорії доходів, категорії витрат, категорії цільових фондів грошових коштів, системоутворюючі фінансові категорії. Взаємозв'язок фінансів та інших економічних категорій у розподільчому процесі.

Тема 1.2 . Фінансова система, політика та фінансовий механізм

Поняття фінансової системи. Фінансова система як об'єкт управління. Характерні риси фінансової системи. Внутрішній устрій, організаційна структура фінансової системи. Сфери та ланки фінансових відносин.

Необхідність і зміст фінансової політики. Сутність та складові зовнішньої та

внутрішньої фінансової політики держави. Мета і завдання, особливості реалізації фінансової та фінансово-правової політики держави. Єдина державна фінансова політика Міністерства фінансів України щодо розвитку ринку фінансових послуг, розвитку державних банків, державної іпотечної установи та інших фінансових установ.

Фінансовий механізм як сукупність форм і методів створення та використання фінансових ресурсів. Характеристика складових фінансового механізму. Фінансове забезпечення й фінансове регулювання. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення. Фінансові інструменти та фінансові важелі. Фінансові стимули та фінансові важелі.

Тема 1.3 Міжнародні, публічні й приватні фінанси

Міжнародні фінанси як фінансова категорія, їх сутність, значення і роль в сучасній світовій економіці. Міжнародний фінансовий ринок і його структура. Міжнародні і регіональні фінансові інститути, їх значення для розвитку міжнародних і національних економік та фінансових систем.

Державні і місцеві (муніципальні) фінанси. Поняття державних фінансів. Принципи організації та функціонування. Необхідність державних фінансів. Основна форма мобілізації фінансових ресурсів в умовах ринкової економіки. Склад і напрямки використання державних фінансів. Структура державних фінансів. Зведений бюджет, фінанси державного сектора, фінанси державних підприємств, державні цільові фонди, державний кредит, загальнодержавні фінансові резерви. Муніципальні фінанси.

Поняття приватних фінансів. Особисті та сімейні фінанси. Фінанси малого бізнесу, корпоративні фінанси (фінанси підприємств, фінанси бізнесу), фінанси банків (банківська справа), фінанси некомерційних організацій.

Поняття суб'єкта господарювання, ознаки його ідентифікації. Класифікація суб'єктів господарювання. Основи організації фінансів підприємств. Особливості організації фінансів суб'єктів господарювання реального сектору економіки. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва – фінансових установ. Фінанси некомерційної господарської діяльності.

Фінанси Домогосподарство як інституційна економічна одиниця. Особливості фінансів домогосподарств і сфера їх функціонування. Джерела і форми доходів домогосподарств. Витрати бюджету домогосподарств, їх класифікація. Грошові заощадження: мотивовані і немотивовані. Організовані та неорганізовані заощадження. Чинники, що впливають на ощадну активність домогосподарств.

Модуль 2 Публічні фінанси

Тема 2.1 Бюджетний устрій і бюджетна система

Державні фінанси як система грошових фондів. Бюджетний устрій і бюджетна система. Принципи побудови бюджетної системи. Бюджет як економічна категорія. Об'єкти й суб'єкти бюджетних відносин.

Сутність, призначення та роль бюджету держави. Значення державного бюджету у господарському механізмі держави. Бюджет як основний фінансовий план держави. Провідна та координуюча роль бюджету у системі фінансових планів. Бюджетний надлишок і бюджетний дефіцит. Причини виникнення бюджетного дефіциту, допустимі межі та джерела його покриття.

Місцеві бюджети України. Функції місцевих бюджетів. Зведений бюджет: сутність та призначення. Взаємовідносини між ланками бюджетної системи, їх форми й організація. Бюджетне регулювання. Бюджетне субсидювання та його види: субсидії, субвенції, дотації. Бюджетні позички, порядок їх видачі та погашення. Взаєморозрахунки між бюджетами.

Бюджетний процес, його складові елементи та регламентування. Бюджетне планування. Його завдання, методи та принципи. Виконання державного бюджету.

Тема 2.2 Доходи і видатки державного бюджету

Поняття та економічний зміст державних доходів. Фактори, що впливають на масштаби державних доходів. Джерела доходів централізованих та децентралізованих державних фінансових ресурсів.

Принципи організації системи доходів бюджету, їхня класифікація. Розмежування доходів між ланками бюджетної системи.

Структура доходів Державного бюджету. Сутність та структура податкових доходів бюджету. Неподаткові надходження бюджету. Плати за послуги, що надаються бюджетними установами, які утримуються за рахунок Державного бюджету України. Проценти та дивіденди, нараховані на частку майна, що належить державі в майні господарських товариств. Гранти та дарунки у вартісному обрахунку. Міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів.

Державні позики та емісійний дохід. Неподаткові доходи бюджету, їхній склад і призначення.

Місце централізованих цільових фондів в економічному та соціальному розвитку держави. Об'єктивна необхідність їх створення. Доходи державних підприємств та організацій – складова державних доходів. Прибуток державних підприємств.

Сутність, характеристика, склад, структура державних видатків. Класифікація видатків бюджету. Порядок фінансування державних капітальних вкладень. Методи фінансового контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних асигнувань.

Державні видатки на соціальний захист населення і соціальну сферу. Видатки на індексацію доходів і заробітної плати працівників бюджетних установ. Склад і структура державних видатків у соціально-культурній сфері, особливості її фінансування.

Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України.

Тема 2.3. Бюджетний дефіцит і державний кредит

Поняття і причини виникнення бюджетного дефіциту. Стійкий і тимчасовий бюджетний дефіцит. Методи розрахунку бюджетного дефіциту. Проблеми скорочення і можливі джерела покриття бюджетного дефіциту.

Економічна суть державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави й покритті бюджетного дефіциту. Функції державного кредиту. Форми державного кредиту. Державні позики. Міжнародний державний кредит. Класифікація державних позик. Управління державним кредитом. Особливості оперативного управління державним кредитом. Ефективність державних кредитних операцій. Державний борг і його обслуговування в Україні. Види державного боргу. Управління державним боргом: основні принципи та методи.

Модуль 3 Фінансова інфраструктура

Тема 3.1 Страхування і страховий ринок

Необхідність страхового захисту і його роль у забезпеченні суспільного відтворення. Страхування як фінансова категорія, її економічний зміст та функції. Елементи страхування: страховик, страхувальник, застрахований, страхові платежі, страхове відшкодування, страховий тариф, страхова премія. Класифікація страхування. Поняття страхового ринку і його інфраструктура.

Тема 3.2 Фінансовий ринок як особлива сфера фінансової інфраструктури

Фінансовий ринок як економічна категорія, його суспільне призначення. Місце і роль фінансового ринку у фінансовій системі. Функції фінансового ринку. Державне регулювання фінансового ринку. Елементи фінансового ринку: суб'єкти, об'єкти. Складові фінансового ринку: грошовий ринок і ринок капіталів, та їх характеристика. Ринок цінних паперів. Первинний і вторинний, організований та неорганізований, біржовий та позабіржовий ринки цінних паперів. Цінні папери як інструменти фінансового ринку. Характерні ознаки цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Тема 3.3 Фінансовий контроль

Фінансовий контроль як один з елементів управління фінансами. Принципи фінансового контролю. Види фінансового контролю. Форми та методи фінансового контролю.

Система органів державного фінансового управління та контролю. Функції та повноваження Міністерства фінансів України. Державна фіскальна служба України. Державна аудиторська служба України. Функції та повноваження державних фінансових інспекцій.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю: усна відповідь; доповнення, запитання до того, хто відповідає; участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття; розв'язання фінансових задач, правильність аналітичних розрахунків; письмові завдання (тестові, контрольні роботи); самостійне опрацювання тем; систематичність роботи на семінарських та практичних заняттях, активність під час обговорення проблемних питань; підготовка тез доповіді на студентську науково - практичну конференцію або виконання індивідуального науково-дослідного (практичного) завдання.

В процесі вивчення дисципліни «Фінанси» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента: поточне тестування та опитування; підсумкове тестування по кожному модулю; оцінювання виконання ІНД(П)З; рубіжний контроль - екзамен.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання екзамен

5. Рекомендовані джерела

Базові

1. Говорушко Т.А., Шеремет О.А., Дем'яненко І.В., Багацька К.В. Фінанси для фінансистів [текст]: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 612 с.
2. Фінанси: навчальний посібник [Електронний ресурс] / І. В. Журавльова, О. В. Гаврильченко, О. П. Полтініна та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора І. В. Журавльової. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 330 с.
3. Фінанси. Підручник/ І.О. Лютий, С.Я. Боринець, З.С. Варналій, таїн.; заред. д. е. н., проф. І.О. Лютого. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. – 720 с.
4. Юрій С. І. Фінанси: підручник / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, В. Г. Де м'янишин, О. М. Десятнюк. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012.

Допоміжні

1. . Говорушко Т.А. Страхування: Навч. посіб./ Т.А. Говорушко. - Львів: "Магнолія 2006", 2016. 328 с. 3. Дем'янишин В.Г., Погрішук Г.Б. Бюджетний менеджмент: Навч. посіб.: Тернопіль: Крок, 2015. 522 с.
2. Пилипенко І.І., Бондарук Т.Г., Момотюк Л.С., Ігнатова І.С. Фінанси [навчальний посібник-практикум]: К.: ДП «Інформ-аналіт. агенство», 2013. 307 с.
3. Фінанси: Навчальний посібник: експрес курс/ [Волохова І.С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. та ін.] за заг. ред. Волохової І. С.- Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. – 262 с.
4. Чала Н.Д., Лазоренко Л.В. Бюджетна система: Навчальний посібник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/finansy/byudzhetna_sistema_-_chala_nd

6. Додаткові ресурси

1. Офіційний сайт Верховної ради України Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>